

El paper de les TIC en el nou context social

Aquest article és fruit de l'observació i reflexió, després de més de 15 anys de treball amb les TIC, de tot el que ha suposat introduir les TIC en el procés d'ensenyament i aprenentatge de la nostra escola, el Centre Educatiu Jacint Verdaguer. Incorporar les TIC en el dia a dia de l'escola ens ha fet veure que possibilita una altra manera de concebre l'educació i el paper del mestre.

Un nou marc: la societat del coneixement

Concebre l'educació com una cosa parcialitzada per àrees, independent de l'entorn físic i social, aliena als canvis i sense una capacitat d'adaptació, sovint ens porta al fracàs escolar. I quan parlem de fracàs escolar no només ens estem referint a la quantitat de continguts que saben els alumnes, sinó que també fem referència a la capacitat d'aplicar-los en cada moment.

Si parléssim en termes quantitius podríem dir que avui qualsevol alumne sap moltes més coses de les que nosaltres, els adults, sabíem a la seva edat. Però possiblement el que nosaltres avaluem no és el que saben sinó el que nosaltres volem que sàpiguen. Per primera vegada a la història, les noves generacions saben coses que les velles desconeixen, i això sovint ens porta, els adults, al conflicte.

Concebre el paper de les TIC i la llengua com si les TIC fossin la solució als problemes de la llengua i sense aprofundir en el marc pedagògic, organitzatiu, en el nou paper dels mestres o professors per a aquesta nova societat i en el propi currículum, fóra com parlar del paper del "llapis i la llengua", és a dir, perdre el temps. Pèrdua de temps que en moltes ocasions no ens deixa veure el que realment és important.

L'ensenyament i aprenentatge de la llengua

Intentarem lligar pedagogia, organització, currículum i infraestructures amb la nova societat del coneixement, societat en la qual, la formació ha de ser, per definició, una constant, a diferència de la concepció tradicional.

Començarem per establir quins són els objectius reals de l'ensenyament de la llengua i com en la nova societat les TIC adquireixen un protagonisme més enllà de les utilitats que presenten.

La llengua és molt més que un conjunt de regles d'ortografia i estructures gramaticals. La llengua és el mitjà pel qual els humans adquirim coneixement i això, cal tenir-ho ben present, és l'objectiu de l'educació: l'adquisició i la construcció del coneixement. La llengua en si no és una font de coneixement, sinó el mitjà imprescindible per adquirir-lo i per construir-lo. Ara bé, aquest mitjà ha anat evolucionant al llarg de la història i cada canvi en la manera de transmetre el llenguatge, ha comportat un avenç cultural, social, polític i econòmic considerable. Només cal pensar, per exemple, en la profunda transformació que va suposar la descoberta dels diversos sistemes de representació gràfica, és a dir, de l'escriptura.

El llenguatge fa possibles els avenços tecnològics

L'escriptura fixa les paraules de la llengua oral i gràcies a això les paraules, i de retruc les idees expressades per les paraules, no es perden. Deixen de ser efímeres per esdevenir perdurables i poder arribar a les generacions futures i permetre així que

aquestes avancin. La llengua, doncs, és el mitjà pel qual les societats avancen i milloren el benestar dels seus membres.

Si la introducció de l'escriptura va marcar un abans i un després en la història de la humanitat, l'arribada de les anomenades noves tecnologies també està suposant un salt importantíssim per la nostra societat. Estem davant, doncs, d'un dels canvis més significatius que s'han produït fins ara. Molts historiadors comparen aquesta revolució de la societat de la informació i la comunicació amb les grans revolucions socials de la història, com la Revolució francesa, la Revolució russa o la Revolució industrial.

L'última gran revolució: la irrupció de les anomenades noves tecnologies

Potser de vegades no acabem de ser prou conscients d'aquests canvis. De fet, podríem dir que no estem acostumats a viure canvis tan profunds i al mateix temps tan ràpids. Fins ara els canvis eren més lents i necessitaven de diverses generacions per poder-se completar. Per primera vegada en la història una mateixa generació és testimoni d'un gran canvi que està revolucionant i transformant tota la societat, la d'avui, la que ens ha tocat viure. D'aquí a uns anys, quan els historiadors estudiïn i analitzin la nostra societat es faran ressò de la repercussió de les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC).

Les TIC a l'escola

Dins d'aquest context les TIC esdevenen imprescindibles, en la societat i també en l'escola. Les TIC són una porta oberta (i oberta de bat a bat) a tota la informació. Permeten accedir a la informació, manipular-la, compartir-la i elaborar nova informació. El mestre o professor ja no és l'única font de transmissió de la informació i del coneixement. En aquest nou context sorgeixen un seguit de preguntes:

- Quin és el paper del mestre en aquest nou marc?
- Si posem maquinari a l'abast dels alumnes, on estan els materials digitalitzats ben estructurats per posar a l'abast dels infants i joves?
- Com es pot mantenir una infraestructura de treball amb aquests recursos? Quins costos suposa?
- Quin paper tenen els llibres de text?
- Com s'organitzen els alumnes i com creen el seu coneixement?
- Com modifiquem les infraestructures de l'edifici perquè puguem incorporar màquines en uns espais on amb prou feina hi caben els nens?
- Quin ha de ser el marc pedagògic que permeti un autèntic treball de constructivisme social?

Les respostes a tots aquests interrogants les ha de proporcionar cada escola, cada institut, cada centre educatiu. Tothom ha de ser conscient que hi ha d'haver una certa reflexió i s'han de prendre decisions al respecte, altrament no serà possible cap salt qualitatiu que millori el nostre sistema educatiu.

I tots ens hem de preguntar què passa amb l'educació i les TIC. Per què les escoles no s'estan beneficiant de les noves tecnologies en la mateixa mesura en què ho estan fent altres àmbits: la medicina i els mitjans de comunicació de masses, per posar només dos exemples? Quin paper tenen les noves TIC en l'educació actual? Quin ús en fem? I els professors? Estem prou formats com per poder adaptar-nos a aquesta realitat constantment canviant, encara que no haguem tingut models de com fer-ho?

Com ha de ser l'educació de la que considerem una nova societat, tot i que només és nova per als adults, mestres i professors, i que no té res de nova per als nostres alumnes, perquè és l'única que coneixien? És la seva societat, una societat en què és habitual xatejar amb tres o quatre persones al mateix temps, entrar en fòrums i debats virtuals, escriure missatges pel mòbil i comprar o vendre per internet...

Quan parlem de TIC a què estem donant més importància? A la T de tecnologies, a la I d'informació o a la C de comunicació? Moltes vegades perdem de vista les infinites possibilitats que ens ofereixen les noves tecnologies per poder treballar al voltant de la informació i la comunicació i ho confonem amb les limitades possibilitats que ofereix una màquina, ordinador o fins i tot una pissarra digital. No aprofitarem tot el potencial que ofereixen les TIC si continuem fent el mateix però amb ordinadors, si només canviem els llibres de text per documents escanejats, per exemple.

Les TIC i les llengües

Creiem que per tal d'adquirir coneixements dins de l'àrea de llengües o a qualsevol altra àrea, podem diferenciar tres aspectes que cal treballar:

- Per un costat cal un aprenentatge i desenvolupament de la parla, la lectura i l'escriptura perquè aquestes són les tres capacitats prèvies que capaciten l'alumnat per poder accedir i treballar al voltant de la informació i la comunicació.
- Per un altre costat podríem dir que hi ha un seguit de procediments com el de la velocitat lectora o el càlcul mental que necessiten d'un treball sistemàtic per tal de ser assolits.
- Finalment, i on realment posem els alumnes al voltant de la informació, trobem els projectes de treball, els plans de treball, els projectes cooperatius i en l'actualitat també els telemàtics, donat que serà amb aquest tipus de projectes on els alumnes necessitaran aquesta comunicació amb els altres per tal de rebre tota la informació, seleccionar-la, discriminar-la i contrastar diferents opinions i informacions. Així doncs, compartint, elaborant, manipulant i presentant tota aquesta informació serà com podran arribar realment a l'adquisició del coneixement, molt més enllà del simple fet d'estudiar per aprovar un examen i oblidar-se poc temps després dels continguts apresos.

Actualment les noves tecnologies ofereixen possibilitats que fins ara eren impossibles, i impensables tant per al professorat com per l'alumnat. Per exemple poden permetre al professorat el control ple de tot el que fa l'alumne, inclosos els resultats de les activitats. També permeten crear els entorns d'aprenentatge i facilitar les activitats adients per a cada alumne. I a l'alumne li permeten una interacció directa amb els continguts i una retroacció dels resultats immediata que els faciliti el desenvolupament autònom i responsable dels seus aprenentatges. També faciliten la presentació i exposició de continguts de manera digitalitzada i per tant més clara i entenedora que en els formats habituals.

Fins ara poder atendre la diversitat de les aules i facilitar a cada alumne les eines i activitats més adients per tal de desenvolupar els seus coneixements era una tasca força difícil i implicava gairebé tenir un professor per alumne. Ara el paper del professor realment passa de ser el que ha de transmetre tota la informació a ser el de gestor d'aquests entorns d'aprenentatge, tot cercant les activitats i els recursos que més s'apropin o parteixin dels interessos, motivacions i nivells dels alumnes. Ara el mestre o professor pot dedicar-se al que anomenem la "tecnologia dolça", és a dir, el docent

esdevé la mirada atenta però alhora tendra i afectuosa d'aquella persona que ajuda els alumnes, els acompanya i es preocupa de com estan i com els van les coses.

Com treballem la llengua amb les TIC a Primària

El Pla de Treball

Objectius:

1. Lectura d'un llibre, passa-ho bé llegint i compartint experiències.
2. Treballar amb un mitjà que ens permet interactuar i esforçar-nos a nivell individual per tal de superar les activitats proposades.
3. Educar en un mitjà de formació a distància.
4. Motivar per la correspondència entre el grup de treball (el fòrum).
5. Crear una unitat en la qual l'alumne s'adoni de la importància de la lectura per treballar qualsevol altra assignatura.

Descripció del treball:

El treball està planificat en vuit temes, a cada tema hi ha un seguit d'activitats a realitzar. Pot tenir una durada de dues a tres sessions d'una hora.

Cada tema té les següents propostes:

1. Lectura del primer capítol del llibre.
2. Activitat relacionada amb la lectura.
  - a. Pot ser la localització en un mapa de la història.
  - b. Una activitat en grup sobre un tema de la lectura i que s'ha d'enviar al mestre o professor.
  - c. Pot ser un treball individual.
  - d. Pot ser un treball de visual i plàstica
  - e. Altes possibilitats.
3. Un prova interdisciplinària a superar (de qualsevol àrea). Quan la superen tenen una clau que han d'enviar al seu mestre o professor.
4. Hi ha un fòrum per fer aportacions i comentaris sobre el treball.
5. Els alumnes reben la qualificació i el seguiment del treball per part dels seus professors. Cada alumne pot tenir més d'un professor.

Aquesta activitat motiva la lectura, l'escriptura i fa veure als alumnes la necessitat d'entendre el que llegeixen i de fer que s'entengui el que volen comunicar. Si un alumne envia un treball i se li valora negativament, aquest l'ha de tornar a repetir.

Podeu entrar a veure aquesta activitat accedint com a visitant a la pàgina: <http://www.jverdager.org/aula/course/view.php?id=76>

Organització:

Cada alumne disposa d'un ordinador portàtil. Durant la setmana hi ha dues hores de pla de treball que permeten treballar i compartir un mateix projecte. No obstant els alumnes poden treballar a casa seva, a la biblioteca del poble, al centre cívic municipal o als espais que l'escola posa a la seva disposició fora de l'horari escolar per tal de poder fer el pla de treball.

Les activitats en grup no depenen només de l'ordinador, però sí que el fan servir per fer recerca per internet sobre el tema proposat. De tal manera que se segueix potenciant la

lectura comprensiva ja que no estar permès copiar i enganxar, sinó que han d'expressar-se fent servir les seves paraules.

En acabar el treball hi ha una posta en comú del que han après i cada grup ha d'explicar de realitzar una exposició oral davant del grup classe.

Com treballem la llengua amb les TIC a Secundària

A Secundària treballem amb les TIC des de totes les àrees i les utilitzem per dur a terme activitats molt variades, atractives i motivadores. Hi ha treballs molt diversos, des de la confecció i publicació d'una revista digital al web del centre, la creació i manteniment d'un bloc personal i el treball cooperatiu amb alumnes de centres d'altres països amb plataformes virtuals que faciliten aquests intercanvis (fòrums, xats, enviament de documents...). En aquest sentit trobem, per exemple, la plataforma e-twinning, on sovint es fa necessària la utilització de les llengües estrangeres, les comunicacions audiovisuals amb programari específic amb alumnes d'altres centres o entre ells mateixos per tal de presentar-se o presentar una informació davant aquests mitjans. També realitzem plans de treball personalitzats o crèdits de síntesi penjats al web del centre gràcies a la plataforma Moodle.

Projecte d'investigació: *Les llengües del món*

De totes aquestes activitats i experiències, explicarem amb més detall el projecte d'investigació *Les llengües del món*, perquè té molt a veure amb les TIC i amb l'ensenyament de les llengües.

Nivell: 1r d'ESO

Àrees relacionades: Llengua catalana i Llengua castellana

Temporització: 2 hores setmanals durant un trimestre (una hora de català i una altra de castellà)

Organització: treball per parelles. Algunes parelles realitzen el treball en català i d'altres en castellà.

Material necessari: un ordinador amb accés a internet per a cada parella, llapis de memòria, i per al dia de les exposicions orals, una pantalla blanca (o una pissarra digital interactiva) i un projector connectat a un ordinador amb altaveus. També es poden utilitzar tota mena de llibres: enciclopèdies, diccionaris, manuals, llibres de text, llibres de divulgació... (La biblioteca municipal ofereix la possibilitat de deixar als centres lots de material per poder treballar determinats continguts).

Programari necessari: navegador d'internet, processador de textos amb corrector en català i en castellà, programa power point o impress per a la realització de diapositives, programes per al tractament del so (audacity, per exemple) i programes per al tractament de les imatges (paint shop pro, per exemple).

Variants: Si el centre disposa de lloc web amb presència de la plataforma Moodle, el projecte d'investigació es pot fer a través d'aquest recurs. Si no en disposa, es poden utilitzar fotocòpies.

Desenvolupament: Els professors elaboren unes fitxes (al Moodle o en fotocòpia) que han de servir de guia perquè els alumnes realitzin la seva investigació. Cal deixar clar que les fitxes són tan sols una guia i que la seva funció és orientar els alumnes i proporcionar idees als que ho necessitin. Cada parella ha de fer una cerca al voltant de la llengua que ha escollit i ha de treballar diversos aspectes (cada fitxa proposa un aspecte) com són els següents: característiques generals de la llengua, dialectes que presenta, família lingüística a la qual pertany, tipus d'alfabet que utilitza, zones on es parla, nombre de parlants, aspectes destacats de la cultura pròpia de la llengua, gastronomia associada als parlants i a les zones on s'utilitza la llengua...

Els alumnes en finalitzar el procés d'investigació han de lliurar un treball escrit i un power point o impress. A més, han d'exposar davant de la resta de companys que han après sobre la llengua que han estudiat. Per fer-ho se serveixen del power point o impress creat (i de la pantalla blanca o pissarra digital i el projector).

Per donar més solemnitat a les presentacions orals, es poden ajuntar tots els grups classe que han treballat el mateix projecte i es pot anar a la sala d'actes. També és recomanable que hi assisteixin més professors que els implicats en el projecte, com per exemple els tutors. És recomanable fer fotografies i/o enregistrar un vídeo. Si el centre disposa de revista o lloc web, s'hi pot ressenyar l'acte com una notícia important dins la vida escolar.

Justificació pedagògica: Gràcies a aquest projecte els alumnes entren en contacte amb conceptes relacionats amb la lingüística que normalment, pel fet de ser més aviat abstractes, els costa d'entendre. Treballen, per tant, continguts propis de l'Àrea de llengües i al mateix temps practiquen amb les llengües perquè es veuen obligats a realitzar una lectura comprensiva dels textos que es troben, escriure amb cura, parlar en públic de manera entenedora i escoltar. El projecte d'investigació, doncs, crea el context en el qual senten la necessitat d'escriure, llegir, parlar i escoltar. També cal dir que aprenen com es fa un treball acadèmic i quines convencions han de seguir: confecció d'índex, numeració de les pàgines, relació de la bibliografia utilitzada...

Valoració: El veritable punt fort d'aquest projecte d'investigació el trobem en la motivació que desperta en els alumnes el fet de poder escollir la llengua sobre la qual fan el treball. Escollir la llengua, i saber que disposen d'una certa llibertat a l'hora de tractar els continguts, fa que s'interessin molt pel projecte. Alhora, aquesta certa llibertat els ajuda a ser una mica més autònoms i responsables del seu procés d'aprenentatge.